

ΑΦΡΙΚΗ: ΤΟ ΝΕΟΑΠΟΙΚΙΑΚΟ ΧΑΟΣ – Δ' Μέρος – Κλιματικές αλλαγές και γεωπολιτικές συγκρούσεις

☒ Συνέχεια από Γ' Μέρος

Στα τεράστια προβλήματα που προκαλούν οι εθνοτικές και άλλες συγκρούσεις σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο (Α' Μέρος), η έλλειψη δημοκρατικής κουλτούρας και θεσμών (Β' Μέρος) και στην ακραίου αποικιοκρατικού τύπου οικονομική ανάπτυξη (Γ' Μέρος) η ήπειρος τα τελευταία χρόνια αποτελεί το κύριο θέατρο επιπτώσεων των κλιματικών αλλαγών. Ο εκρηκτικός συνδυασμός αυτών των προβλημάτων έχει ως αποτέλεσμα μία ήπειρο σε μόνιμη σχεδόν κατάσταση αναταραχής και σύρραξης.

Κλιματικές αλλαγές: ερημοποίηση, πείνα, μετανάστευση

Στα τεράστια εθνοτικά, κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η ήπειρος, το πλέον σοβαρό τα τελευταία χρόνια είναι οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, οι οποίες λόγω ακραίας φτώχειας και έλλειψης υποδομών, έχουν δημιουργήσει ένα τεράστιο μεταναστευτικό ρεύμα λόγω ερημοποίησης τεράστιων εκτάσεων.

Λόγω της θέσης της και του μεγέθους της η ήπειρος είναι από τις πλέον ευάλωτες στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Οι αυτονόητες για άλλες περιοχές του πλανήτη υγειονομικές και άλλες υποδομές είναι πρακτικά ανύπαρκτες για τεράστια τμήματα της ηπείρου ιδιαίτερα μακριά από τα μεγάλα αστικά κέντρα. Επιπλέον σε πάρα πολλές περιοχές η ποιότητα των υλικών κατασκευής των κατοικιών μπορούν να μετατρέψουν μία απλή καταιγίδα σε πραγματική καταστροφή.

Την κατάσταση επιδεινώνουν οι συνεχείς ξηρασίες, σε μία ήπειρο

που ούτως ή άλλως υπέφερε από αυτές διαχρονικά.

Δύο εκ των οποίων στη ζώνη του Σαχέλ, μία ζώνη που καλύπτει το κέντρο της ηπείρου από την ανατολή ως τη δύση, αλλά και άλλη μία στο Κέρασ της Αφρικής, είχαν ως αποτέλεσμα το θάνατο εκατομμυρίων ανθρώπων. Εκτός των ξηρασιών, οι πλημμύρες και τα εντεινόμενα σε ποσότητα και χαρακτηριστικά καιρικά φαινόμενα ως αποτέλεσμα της κλιματικής αλλαγής, ερημώνουν πια τεράστιες περιοχές.

Υπολογίζεται ότι το μεγαλύτερο μεταναστευτικό ρεύμα που προέρχεται από την Αφρική προς την Ευρώπη (κυρίως) έχει ως κύρια αιτία την ερημοποίηση τεράστιων περιοχών γης που δεν είναι πια ικανές να φιλοξενήσουν ανθρώπους.

Το πρόβλημα της ερημοποίησης περιοχών λόγω των ακραίων καιρικών φαινομένων είναι στενά αλληλένδετο

- 1) με την πολιτική των μονοκαλλιιεργειών η οποία ελάχιστα διαφοροποιήθηκε μετά την ανεξαρτησία των κρατών,
- 2) αλλά και τη διατροφική κρίση, η οποία δημιουργείται από τις μονοκαλλιιεργειες και την κλιματική αλλαγή, απαγορεύοντας επί της ουσίας στα κράτη, ακόμα και αν ήθελαν, να έχουν μία -έστω αξιοσημείωτη- παραγωγή βασικών διατροφικών προϊόντων.

Επιπλέον η γρήγορη αστικοποίηση έχει επιφέρει σοβαρά προβλήματα διαβίωσης για τους νέους πληθυσμούς των πόλεων, με κάποιες από τις μεγαλύτερες παραθαλάσσιες πόλεις της ηπείρου να κινδυνεύουν άμεσα από την άνοδο της στάθμης των θαλασσών. Περισσότερες από είκοσι παραλιακές πόλεις με πληθυσμό άνω του ενός εκατομμυρίου κατοίκων, βρίσκονται άμεσα εκτεθειμένες στον κίνδυνο αυτό. Υπολογίζεται ότι αν η στάθμη των υδάτων ανέβει μόλις 50 εκατοστά, δύο εκατομμύρια κάτοικοι της Αλεξάνδρειας της Αιγύπτου θα αναγκαστούν να εγκαταλείψουν τις εστίες τους.

Η **σπανιότητα των υδάτινων πόρων** αρχίζει και γίνεται εφιαλτική για μεγάλα τμήματα των πληθυσμών της σαχάριας και υποσαχάριας περιοχής, ενώ ακόμα και σε πλούσιες σε ύδατα περιοχές

εκατομμύρια κάτοικοι δεν έχουν πρόσβαση σε καθαρό νερό.

Ο συνδυασμός των οικονομικών προβλημάτων και των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής οδηγεί σε συνεχείς συρράξεις, όχι μόνο σε περιφερειακό επίπεδο, αλλά και εντός των ίδιων των χωρών μεταξύ φυλών. Τελευταίο παράδειγμα οι φυλετικές ταραχές μεταξύ των φυλών Παμόκο και Όρμα την τελευταία εβδομάδα στην Κένυα, με αιτία την διανομή γαιών γύρω από τον ποταμό Τανά.

Οι γεωπολιτικές διενέξεις που σοβούν και αναμένεται να συνεχιστούν αμείωτες κρύβουν στην **συντριπτική τους πλειοψηφία τη διαμάχη για την εκμετάλλευση πόρων**, είτε πρόκειται για πετρέλαιο ή νερό, είτε για ορυκτά και σπάνιες πρώτες ύλες.

Μεταξύ του 1990 και του 2007 η Αφρική ήταν ο τόπος που έλαβε χώρα το 88% όλων των περιφερειακών και εμφύλιων συρράξεων του πλανήτη, ενώ οι εκτοπισμένοι πληθυσμοί εξαιτίας τους εκτιμούνται σε περισσότερα από 9 εκατομμύρια.

Σε μόνιμη ...σύρραξη

Οι χώρες του Βορρά βρίσκονται σε διαφορετικού τύπου γεωπολιτικό περιβάλλον από την Σαχάρα και υποσαχάρα Αφρική. Οι κοινωνικές αλλαγές που συνεχίζονται ως συνέπεια των ξεσηκωμών του 2011, τα ενεργειακά αποθέματα της Λιβύης και της Αλγερίας και ο πολύ σημαντικός για τη Μέση Ανατολή και την Αφρική πολιτικός ρόλος που διαδραματίζει η Αίγυπτος είναι δεδομένο ότι θα κρατήσουν σε ένταση την περιοχή για τα επόμενα έτη. Στη βορειοδυτική Αφρική το ζήτημα της Δυτικής Σαχάρας παραμένει άλυτο επί δεκαετίες, με το Μαρόκο παράνομα να κατέχει την περιοχή, απλώς επειδή κανείς δεν έχει ενδιαφερθεί (θεωρείται «Τέταρτος Κόσμος» ως ανάξιος επενδύσεων).

Επιπλέον η κατάσταση στη Λιβύη μοιάζει χαοτική, ενώ η Αίγυπτος, βρίσκεται ακόμα παγιδευμένη στα παιχνίδια εξουσίας, με κύριο πρωταγωνιστή μία τεράστια σε πλούτο αλλά μικροσκοπική σε ποσοστό ελίτ που θέλει να διατηρήσει τα κεκτημένα της από την τριακονταετή περίοδο διακυβέρνησης Μουμπάρακ. Η Τυνησία θεωρείται ότι έχει αποχαιρετήσει το χρόνιο «καθεστώς

ασφαλείας» που «απολάμβανε» επί της δικτατορίας του Μπεν Άλι.

Η κατάσταση στη Σαχάρια και υποσαχάρια Αφρική είναι ακόμα πιο ασταθής, με τον εμφύλιο πόλεμο στο Μάλι, την συνεχιζόμενη κατάσταση αναρχίας στην Σομαλία, ενώ η αστάθεια είναι πολύ εμφανής και στα περισσότερα κράτη της Δυτικής Αφρικής.

Η Λαϊκή Δημοκρατία του Κογκό βρίσκεται σε συνοριακές διαφορές με την Ουγκάντα, ενώ ο εμφύλιος πόλεμος στη χώρα συνεχίζεται αμείωτος, με συνεχείς παρεμβάσεις τόσο της Ουγκάντας όσο και της Ρουάντας.

Κράτη που θεωρούνται σχετικώς πιο σταθερά, μπορεί ανά πάσα στιγμή να γίνουν περιοχές εμφύλιων συρράξεων, όπως έγινε στην Κένυα, με δύο φυλές να αλληλοσφάζονται με αιτία τη διανομή γαιών γύρω από έναν ποταμό.

Η πάμπλουτη σε φυσικούς πόρους Νιγηρία παραμένει σε χαοτική κατάσταση ενώ το Σουδάν και το Νότιο Σουδάν έχουν ακόμα ακαθόριστα σύνορα και μάλιστα πάνω σε περιοχές πλούσιες σε πετρέλαιο και υδάτινα αποθέματα. Η διαμάχη των δύο κρατών είναι επί της ουσίας διαμάχη ξένων εταιριών με τη Δύση να στηρίζει το Νότο απέναντι στην αραβική ολιγαρχία του Σουδάν που τα τελευταία χρόνια είχε υπογράψει μεγάλες συμφωνίες με το Πεκίνο. Αποτελεί «κοινό μυστικό» ότι η Ουάσινγκτον βρέθηκε πίσω από την απόσχιση του νότιου Σουδάν, εν μέσω ενός τεράστιου διπλωματικού ανοίγματος της Κίνας προς τη χώρα τα προηγούμενα χρόνια με το οποίο το Πεκίνο έφτασε να απορροφά τα 2/3 του σουδανέζικου πετρελαίου. Η κυβέρνηση των Η.Π.Α ήταν η πρώτη που χαρακτήρισε την κρίση του Νταρφούρ “γενοκτονία”, δείχνοντας μια πρωτοφανή ευαισθησία σε παρόμοιο ζήτημα, κατηγορούμενη στη συνέχεια ότι στήριζε τους «αντάρτες»[1].

Στο Σουδάν εκτός από τις πετρελαϊκές πηγές, ένα πολύ κρίσιμο ζήτημα είναι και οι υδάτινοι πόροι, το οποίο αποτελεί εδώ και χρόνια αιτία διενέξεων σε διπλωματικό επίπεδο μεταξύ του Σουδάν και της Αιγύπτου (για τα υδάτινα αποθέματα του Νείλου). Το νερό με βάση και τις συνεχείς ξηρασίες που χτυπούν

εκατομμύρια κατοίκων σε εκτεταμένες περιοχές εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής, θα αποτελέσει όλο και πιο σημαίνων παράγοντα στις διπλωματικές εξελίξεις και προφανώς λόγω σπάνης και παράγοντα αποσταθεροποίησης ως σημαντικής αιτίας διακρατικών και περιφερειακών συγκρούσεων.

Νέες εστίες ανάφλεξης όμως ξεπηδούν από παντού, όσο οι εθνοτικές διαφορές, η οικονομική κρίση, και η σπάνη των διαθέσιμων πόρων θα συνεχίζονται. Το Μαλάουι και η Τανζανία βρίσκονται σε κρίση εξαιτίας των υδάτων της λίμνης Μαλάουι, τόσο για τα υδάτινα αποθεματά της, όσο και για τα πιθανά κοιτάσματα πετρελαίου στην περιοχή. Ειδικοί παρατηρούν ότι ίσως να επίκειται σύγκρουση των δύο χωρών στο άμεσο μέλλον.

Ο ισλαμικός φονταμενταλισμός έχει επίσης σημαίνων ρόλο να παίξει τα αμέσως επόμενα χρόνια, τόσο στον αραβικό βορρά, όσο και στη Σομαλία, τη Νιγηρία, την Αιθιοπία, κράτη της σαχάριας περιοχής και αλλού.

Προς το μέλλον

Η αλλαγή αιώνων αποικιοκρατικού τύπου οικονομιών δεν είναι μία εύκολη υπόθεση. Ο καθηγητής Ρίτσαρντ Ρόμπινς στο βιβλίο του “Global Problems and the Culture of Capitalism” προσπαθεί να κάνει κατανοητή τη δυσκολία αντιπαραθέτοντας τον Καναδά, μια κατατάλλα εξαιρετικά προηγμένη χώρα, η οποία έχει αρκετά προβλήματα και μέτρια αποτελέσματα στην προσπάθειά του να συμφιλιώσει τα δύο διαφορετικά γλωσσικά γκρουπ της χώρας, το αγγλικό και το γαλλικό.

Σε αντίθεση με το παρελθόν πάντως οι νέες γενιές, με την εξέλιξη της τεχνολογίας αλλά και τη βελτίωση της εκπαίδευσης, όπου τουλάχιστον αυτή είναι δυνατή, έχουν αποδείξει –αρχικά στις βόρειες χώρες της ηπείρου- τη **διάθεση για αλλαγή** αυτής της «μαύρης» ιστορίας της μαύρης ηπείρου.

Η βελτίωση του επιπέδου εκπαίδευσης αποτελεί το πρώτο βήμα για την βελτίωση των πολιτικών και κοινωνικών συνθηκών στις αφρικανικές χώρες. Η εμπέδωση της αφρικανικής ταυτότητας και

της ιδιότητας του πολίτη ενός εθνικού κράτους-οντότητα πέραν του επιπέδου της φυλής της περιοχής θα οδηγήσει δεδομένα σε προσπάθειες για πιο ανεξάρτητη ανάπτυξη ενώ θα μειώσει τις αναταραχές και τις συρράξεις που βρίσκονται σε ημερήσια διάταξη όσο πουθενά αλλού στον κόσμο.

Επιπλέον θα καταστήσει όλο και πιο κατανοητό, ότι τελικά, η **βασική αιτία των δεινών** της Αφρικής, δεν είναι ούτε οι εταιρίες των Γάλλων, ούτε τα αμερικανικά συμφέροντα και ο κινεζικός οικονομικός επεκτατισμός.

Είναι **οι ίδιες οι αφρικανικές ηγεσίες**. Αυτές επιτρέπουν την διαιώνιση της αποικιοκρατικής κατάστασης που δεν έληξε ποτέ.

Όπως σε κάθε περιοχή του κόσμου, η επίρριψη των ευθυνών αποκλειστικά στον ξένο παράγοντα δεν κάνει τίποτα άλλο από το να δημιουργεί **άλλοθι για την υφιστάμενη κατάσταση**, αποτρέποντας μία βαθύτερη ανάλυση των αιτιών για τις οποίες οι περισσότερες χώρες της ηπείρου είναι πάμφτωχες και στερούμενες οράματος, άρα και την προσπάθεια για δημιουργία λύσεων των προβλημάτων αυτών.

Και πιθανότατα, οι εξεγέρσεις στην Αίγυπτο, τη Λιβύη, την Τυνησία και την Αλγερία **στέλνουν πλέον το μήνυμα** ότι οι νέες μορφωμένες γενιές Αφρικάνων το έχουν αντιληφθεί πολύ καλά...

---

[1] Ένας διαδραστικός χάρτης για τα εμπλεκόμενα μέρη στην κρίση του Σουδάν εδώ

Φωτό: wikipedia

Άρης Καπαράκης
Συνεργάτης της ΜΚΟ Σόλων
ariskaparakis@gmail.com

11 Σεπτεμβρίου 2012